

УДК УДК 655:006:03

*Е. Т. Лазаренко, О. В. Мельников**Українська академія друкарства***НОВИЙ ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК З ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ
ТА ПОЛІГРАФІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Рецензія присвячена виданню «Український тлумачний словник видавничо-поліграфічної справи», що був виданий у видавництві Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (НТУУ «КПІ»).

Книговидання, видавнича справа, словник, книга

Український тлумачний словник видавничо-поліграфічної справи [Текст] / уклад. : П. О. Киричок, О. М. Величко, С. Ф. Гавенко, О. В. Зоренко, Т. Ю. Киричок, Т. В. Розум ; передм. П. О. Киричок. — К. : НТУУ «КПІ», 2010. — Бібліогр.: с. 5-6. — 896 с. — ISBN 978-966-622-390-9

Культура професійної мови — один із найважливіших складників розвинутого виробництва. Досконале володіння мовою, її багатствами, що примножувалися віками, допомагає людям вільно орієнтуватися в потоці науково-технічної інформації, що нестримно збільшується, змістовно і доступно висловлювати свої думки.

До професійної підготовки фахівця завжди входило оволодіння мовою спеціальності, основу якої становить впорядкована і стандартизована термінологія. Процес творення термінології має послідовний і системний характер. Через термін майбутній фахівець пізнає не лише наукове поняття і логіку наукового мислення, а й логіку самої науки. Це одне з пояснень, чому сьогодні викладачі на науковці найбільше уваги приділяють термінотворенню.

Понад десяток вітчизняних науково-дослідних та навчальних закладів таких, як Асоціація «Надійність машин та споруд»; Державний інститут соціально-економічних досліджень; ДержНДІ «Система»; ЕКТАвтопром; Інститут прикладної інформатики; Інститут проблем математичних машин і систем; Інститут програмних систем; Книжкова палата ім. Івана Федорова; НацНДІ дизайну; НДІ «ВЕКТОР»; НДІ магнітних носіїв інформації; НДТІ приладобудування; НДПХімпром; НТУУ «КПІ»; НУ «Львівська політехніка»; УкрАсоціація в галузі систем автоматизованої ідентифікації та штрихового кодування «СканА»; Українська академія друкарства; УкрДержНДІпластмас; УкрНДІ поліграфічної промисловості ім. Т. Шевченка; УкрНДІ стандартизації, сертифікації та інформатики; УкрНДІ целюлозно-паперової промисловості

П. О. Киричок, О. М. Величко, С. Ф. Гавенко,
О. В. Зоренко, Т. Ю. Киричок, Т. В. Розум

**УКРАЇНСЬКИЙ
ТЛУМАЧНИЙ СЛОВНИК
ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОЇ
СПРАВИ**

розробляють терміни та їх визначення, що тією чи іншою мірою стосуються поліграфії та видавничої справи.

Виходили та виходять вітчизняні журнали з проблем видавничої справи та поліграфічної діяльності, а саме: «Наукові записки (Українська академія друкарства)» (видаються з перервами з 1939 року), «Поліграфія і видавнича справа» (з 1964 року), «Друкарство» (упродовж 1994–2007 років), «Вісник Книжкової палати» і «Упаковка» (з 1996 року), «Книжковий клуб +» (протягом 2002–2004 років), «Технологія і техніка друкарства» (з 2003 року).

Останніми роками побачили світ тлумачні словники, що так чи інакше стосувалися видавничої справи та поліграфічної діяльності: «Короткий тлумачний словник поліграфічних термінів» за участю Ю. Ц. Жидацького (1996); «Реклама» Р. Г. Іванченка (1998); «Термінологічний довідник пакувальника» підготовлений за участю О. М. Гавви (1999); «Поліграфія та видавнича справа. Російсько-український тлумачний словник» укладений за участю Б. В. Дурняка (2000); «Українсько-російський та російсько-український словник-довідник з видавничої справи» Е. І. Огар (2002); «Словник книгознавчих термінів» за участю М. І. Сенченка (2003); «Тлумачний словник термінів целюлозно-паперового виробництва» С. М. Ковалю та ін. (2005); «Норми української науково-технічної мови. Тлумачний словник термінів з видавничої, поліграфічної та пакувальної справи» за участю П. М. Таланчука, С. М. Яреми та ін. (2006). Відомі також окремі публікації з проблем термінотворення Д. В. Василюшин, С. М. Гунька, В. Й. Запоточного, С. А. Нечай, В. З. Партика, М. Р. Процик, О. Ф. Сокол, М. С. Тимошика, М. С. Хойнацького та інших.

Минулого року у видавництві Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (НТУУ «КПІ») побачив світ «Український тлумачний словник видавничо-поліграфічної справи», підготовлений співробітниками НТУУ «КПІ» та Української академії друкарства. Видання книги здійснено за державною програмою «Українська книга» на замовлення Державного комітету телебачення та радіомовлення України. Укладачі книги: директор Видавничо-поліграфічного інституту (ВПІ) НТУУ «КПІ», завідувач кафедри технології поліграфічного виробництва, д-р техн. наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України *Петро Олексійович Киричок*; завідувач кафедри репрографії ВПІ, д-р техн. наук, професор *Олена Михайлівна Величко*; завідувач кафедри технології друкованих видань і пакувань Української академії друкарства, д-р техн. наук, професор *Світлана Федорівна Гавенко*; доцент кафедри технології поліграфічного виробництва ВПІ, канд. техн. наук *Оксана Володимирівна Зоренко*; доцент кафедри технології поліграфічного виробництва ВПІ, канд. техн. наук *Тетяна Юріївна Киричок*; доцент кафедри репрографії ВПІ, канд. техн. наук *Тетяна Володимирівна Розум*.

Рецензували книгу відомі в галузі вчені та науковці: професор кафедри технічної механіки і пакувальної техніки Національного університету харчових технологій, д-р техн. наук *Олександр Миколайович Гавва*; завідувач кафедри

інженерної і комп'ютерної графіки Харківського національного університету радіоелектроніки, канд. техн. наук, професор *Володимир Пилипович Ткаченко*; завідувач кафедри машин та агрегатів поліграфічного виробництва ВПІ НТУУ «КПІ», канд. техн. наук, доцент *Юрій Олександрович Шостачук*.

Може виникнути логічне запитання: хіба наявні словники не вирішують існуючих проблем? Кожний із вищезгаданих словників побачив світ у різний час, був призначений для певної аудиторії та розв'язував визначене укладачами коло питань. Фахівцю на виробництві, в навчальному чи науково-дослідному закладі дуже часто вкрай необхідно отримати чітке однозначне тлумачення того чи іншого терміна, щоб ліпше зрозуміти явище чи процес, який він, цей термін, описує. Тож вживання термінів, що відповідають сучасному стану видавничо-поліграфічної галузі, є сьогодні одним із найважливіших завдань. Терміни розробляють на основі системного принципу, за яким сукупність термінів має становити систему понять, що використовується у конкретній галузі. Ця система повинна займати певне місце серед інших систем та забезпечувати однозначне розуміння нормативних документів. Творення термінів — складний процес, що потребує знань не лише з даної галузі, а й з основ термінознавства, а також знання іноземних мов.

Якість термінологічного словника багато в чому визначається повнотою і несуперечливістю реалізації в ньому основних принципів термінознавства, рівнем упорядкованості, що дає змогу усунути недоліки, властиві «стихійному» розвитку термінології. Основні вимоги до терміна відомі: однозначна відповідність терміна поняттю; відповідність лексичного значення терміна позначеному ним поняттю; системність; раціональна стислість; словотворча (дериваційна) здатність; мовна правильність.

Оптимальна довжина термінів потрібна у зв'язку з розвитком комп'ютерних технологій. Для досягнення стислості побудова терміна дозволяє деяку лінгвістичну умовність. Пам'ятаємо, що термін за своєю природою конвекційний: зміст терміна визначає дане йому визначення, а не він сам, тобто ознайомлення із точним визначенням терміна є обов'язковим. Вимога збігу буквального і дійсного змісту терміна заважає появі стислих і образних термінів.

Статистика вказує, що переважна більшість наукових термінів складається із двох або більше слів, тому інколи терміни більше схожі на визначення чи класифікаційні поняття. Наприклад, «*фотополімеризаційно-здатна композиція*» — це типове визначення, що потребує короткого терміна. Багатослівні терміни роблять багатосимвольну термінологію незручною для процесу навчання у професійних навчальних закладах, оскільки навіть спеціалістові важко запам'ятати їх. Сьогодні при творенні термінів надають перевагу так званим коротким формам. Поширеним способом творення їх є пропущення або перенесення тієї чи іншої ознаки й відповідно слова чи слів, що висловлюють цю ознаку в терміні, наприклад, «*фотошар*», «*фотоплівка*».

Якщо говорити про рецензоване видання, то укладачі старалися дотримувалися усіх цих вимог. Словник охоплює терміни та визначення, які

умовно можна поділити на такі групи: поліграфія та видавнича справа; поліграфічні матеріали (фотоматеріали, папір та картон, фарби й лаки, клеї); системи оброблення інформації (у тій їх частині, яка стосується додрукарських процесів) та організація виробництва й оцінка якості готової продукції. Якщо видавничі терміни значною мірою відтворюють додрукарський етап підготовки видання, то поліграфічні описують поняття притаманні частково додрукарському, а також друкарському та післядрукарському етапам підготовки видання. До словника додано «Терміни і скорочення, які поширені без перекладу українською мовою» та «Список скорочень».

Схвалюючи появу цього видання, яке може слугувати прикладом без перебільшення титанічної праці укладачів (адже словник містить понад 4500 термінів та їх визначень), мусимо відзначити один недолік, що відразу впадає у вічі, — це необхідність у покажчику наведення термінів англійською і російською мовами, котрі супроводжують їх українські відповідники. Це, на нашу думку, значно збагатило би словник та полегшило користування ним.

Видання є своєчасним та необхідним і, безумовно, знайде свого вдячного читача як серед студентів, викладачів та науковців, так і серед широкого загалу поліграфістів та видавців.

НОВЫЙ ТОЛКОВЫЙ СЛОВАРЬ ПО ИЗДАТЕЛЬСКОМУ ДЕЛУ И ПОЛИГРАФИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Рецензия посвящена изданию «Украинский толковый словарь издательско-полиграфического дела», изданного в издательстве Национального технического университета Украины «Киевский политехнический институт» (НТУУ «КПИ»).

NEW EXPLANATORY DICTIONARY OF PUBLISHING AND PRINTING ACTIVITIES

Review devoted to the publication «Ukrainian glossary of publishing and printing,» which was issued in publishing the National Technical University of Ukraine «Kyiv Polytechnic Institute» (NTU «KPI»).

Стаття надійшла 19.04.2011